

Chemsex på norsk

SPRÅKSPALTEN

KETIL SLAGSTAD

E-post: ketil.slagstad@tidsskriftet.no

Ketil Slagstad er lege og medisinsk redaktør i Tidsskriftet.

Bruk av narkotiske stoffer under sex innebærer enkelte helserisikoer. Som leger kan vi hjelpe folk til å beskytte seg. Hva vi kaller fenomenet – chemsex, kjemsex eller dopsex – har betydning for om vi når ut til gruppene vi ønsker å hjelpe.

Illustrasjon: galaz205/iStock

Bruk av rusmidler i forbindelse med sex er ikke noe nytt fenomen. I visse undergrunnsmiljøer, særlig i storbyer, har det vokst frem en praksis der bestemte rusmidler brukes under sex, gjerne gruppesex og gjerne over lengre tidsrom. Den første norske studien av denne praksisen ble nylig publisert i Tidsskriftet (1). Jeg har tidligere argumentert for at det er viktig for leger å vite om fenomenet fordi vi har kunnskap som kan hjelpe folk til å ta trygge(re) valg (2). Dersom vi møter personene på en åpen måte, kan vi spille en viktig rolle i skadereduserende arbeid.

Både i klinisk og forskningsmessig sammenheng har vi behov for en entydig term med en presis definisjon. På engelsk er termen *chemsex* etablert, og den blir i *Oxford Dictionary of English* definert som «sexual activity engaged in while under the influence of stimulant drugs such as methamphetamine or mephedrone, typically involving several participants» (3). Ifølge ordboka er ordet en sammensmelting av *chemical* og *sex*. *Chemsex* brukes allerede i norsk forskning (1) og av aktivister i Chemfriendly, en gruppe som jobber med skadereduserende tiltak (4), men i tråd med det svenske *kemsex* har jeg tidligere foreslått *kjemsex* som norsk term (2). I sammensetninger på svensk brukes *kem-* for *kemisk* (5).

Norsk avløserord

Jeg sendte en forespørsel til Språkrådet om forslag til et norsk avløserord. I svaret (personlig meddelelse) sto det følgende:

Vi er glad for at du ønsker et godt norsk ord for «chemsex». Kandidaten «kjemsex» er uheldig fordi det inneholder «kjem-», en språklig kortform som er fremmed i norsk (i motsetning til i engelsk). Kortformen «chem» i engelsk blir gjerne oversatt med adjektivet «kjemisk» eller substantivet «kjemi» (chem lab > kjemilab). Når det er sagt, er «kjemisk sex» og «kjemisex» ikke særlig gode alternativer. Et alternativ kunne være kortformen «kjemo-», som man finner i noen fremmedord i norsk, f.eks. «kjemoterapi». I så fall kan man se for seg «kjemosex» som en norskspråklig kandidat. Imidlertid er ikke ordet særlig tilgjengelig og selvforklarende. I artikkelen nevner du «stoffsex» og «dopsex», og de er mer forståelige, etter vårt syn, og de er heller ikke opptatt i en annen betydning. Legg imidlertid merke til at man bør skille mellom aktiviteten og substansen, også språklig. Aktiviteten kan hete «stoffsex» og «dopsex», mens substansen kan hete «sexdop» eller «sexstoff». Ordet «sexdop» er også i bruk i flere norske aviser når det er substansen man omtaler, ifølge medietjenesten Retriever. Det taler for termeparet «dopsex» og «sexdop».

Det er flere problemer med termene *dopsex* og *stoffsex* slik jeg ser det. Først og fremst er de for upresise: *Dop* og *stoff* betyr 'narkotisk stoff/middel' (6, 7) og omfatter langt flere substanser enn de som er assosiert med ovennevnte praksis, eksempelvis heroin og cannabis. *Dop* klinger dessuten noe odiøst. *Russex* er et annet alternativ, men *rus* er 'tilstand fremkalt av bruk av alkohol, narkotika eller annet rusmiddel' (8). Altså blir *russex* en enda videre term.

Én felles term

Andrés Lekanger, som er aktivist i Chemfriendly, har spurt hvorfor man ikke bare kan bruke termen *chemsex*, siden den er etablert i miljøet og blant helsepersonell som jobber med gruppen. Han frykter at det fort kan bli slik at helsepersonell tar i bruk ett sett med termer for å beskrive praksisen, mens deltakerne i miljøene selv bruker et annet. Poenget hans er at dette kan skape distanse og misforståelser mellom helsepersonell og dem man ønsker å nå ut til (personlig meddelelse).

Spørsmålet er betimelig – og overførbart til andre områder av medisinen. Skadereduserende arbeid handler nettopp om å møte folk der de er. Da er distanserende språkbruk lite hensiktsmessig. At det nå foreligger en vurdering fra Språkrådet om at *kjemsex* ikke er en egnet term, taler for at vi bør bruke *chemsex* også på norsk. Termen er tilstrekkelig presis, tilpasset praksisens skiftende karakter, ikke-stigmatiserende og allerede i bruk i miljøene.

LITTERATUR:

1. Haugstvedt Å, Amundsen E, Berg RC. Chemsex blant menn – en spørreundersøkelse. Tidsskr Nor Legeforen 2018; 138. doi: 10.4045/tidsskr.18.0108. [PubMed][CrossRef]
 2. Slagstad K. Sex, dop og legers ansvar. Tidsskr Nor Legeforen 2018; 138. doi: 10.4045/tidsskr.18.0675. [PubMed][CrossRef]
 3. Stevenson A. red. Oxford Dictionary of English. 3. utg. Oxford: Oxford University Press, 2015. <https://en.oxforddictionaries.com/definition/chemsex> (27.11.2018).
 4. – Vi skal tilby kjærlighet, kunnskap og brukerstyr. Gaysir 21.6.2018. <https://www.gaysir.no/artikkel.cshhtml?cid=19513> (7.11.2018).
 5. Kem-. I: Svenska Akademiens ordlista. <https://svenska.se/saol/?id=1418956&pz=7> (27.11.2018).
 6. Dop. I: Det norske akademis ordbok. <https://www.naob.no/ordbok/dop> (27.11.2018).
 7. Stoff. I: Det norske akademis ordbok. <https://www.naob.no/ordbok/stoff> (27.11.2018).
 8. Rus. I: Det norske akademis ordbok. <https://www.naob.no/ordbok/rus> (27.11.2018).
-

Publisert: 28. januar 2019. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.18.0875
© Tidsskrift for Den norske legeforening 2020. Lastet ned fra tidsskriftet.no